

De kunst van het schrijven over je naasten

Familieverhalen zijn populair. Of we het nu over *Indische duinen* of *Familieziek* van Adriaan van Dis hebben, of over *Het zwijgen van Maria Zachea* van Judith Koelemeijer (dat ruim 260.000 keer over de toonbank ging). Wat is de aantrekkingskracht van dergelijke verhalen, vraagt Tanny Dobbelaar zich af in haar boek *Familieverhalen – de kunst van het schrijven over je naasten*. Waarschijnlijk zijn we steeds meer geïnteresseerd in de levens van gewone mensen, in plaats van die van helden en gefortuneerden. Bovendien houden familieverhalen ons een spiegel voor: ze laten zien dat elk huisje zijn kruisje heeft. Gedeelde smart is halve smart.

Om zelf zo'n familiegeschiedenis te schrijven, moet je goed beslagen ten ijs komen, schrijft Dobbelaar in dit boek van zo'n 140 pagina's. Allereerst moet je goed beseffen wat een familiegeschiedenis precies inhoudt, zegt ze in haar inleiding. Hierin onderscheidt Dobbelaar drie kenmerken van familiegeschiedenissen. Allereerst is schrijven over je familie volgens haar een 'autobiografische activiteit'. Je schrijft immers niet alleen over je familie, maar daarmee ook over jezelf en je eigen plaats in die familie. 'Juist de kleine afstand tussen de schrijver en zijn onderwerp vind ik fascinerend.'

Ten tweede heeft een geschreven familieverhaal invloed op de familieverhoudingen. 'Door te schrijven over je familie (...) creëer je een verhaal dat onvermijdelijk de zelfbeschrijvingen van andere familieleden beïnvloedt. Als is het maar doordat zij zich tegen het geschrevene afzetten.' Ten derde, beweert Dobbelaar, zoekt een auteur naar authenticiteit, naar de kern. Hij verlangt ernaar 'om een waar verhaal over de familie te vertellen.'

In de rest van het boek gebruikt Dobbelaar deze drie kenmerken om uit te doen hoe je een familieverhaal kunt schrijven. Schrijf bijvoorbeeld over de spullen: van het tafelzilver tot de pyjama's. Dat is in ieder geval een begin. Maar dan begint het echte werk: het leggen van verbanden tussen generaties, het zoeken naar continuïteit: wat is de kern van je familie, hoe hebben verschillende generaties elkaar beïnvloed, wat zijn de waarden die je – vaak zonder het zelf te weten – overgedragen hebt gekregen? Het schrijven van een familieverhaal kan lang niet altijd zo sec, secuur en afstandelijk gebeuren: je bent immers zelf deel van het geheel. Dobbelaar beschrijft hoe Nelleke Noordervliet bij het schrijven van haar autobiografische roman *Altijd roomboter* het lastig kreeg bij een scène waarin de familieleden bij het bombardement op Rotterdam met de armen om elkaar heen stonden. Ze moet de waarheid vertellen, deze scène mag niet worden geromantiseerd. 'Naarmate ik personen/personages nader kom die veel sterker in mijn leven aanwezig zijn geweest dan de matriarch, wordt het instrument van de romanschrijver, de verbeeldingskracht en de vrijheid van de inventie me helemaal uit handen geslagen.'

De waarheid bestaat uiteraard niet, maar de schrijver moet wel zijn best doen om bij familieverhalen de werkelijkheid zo dicht mogelijk te benaderen. 'In de zogeheten literaire non-fictie is juist dat subjectieve element, de persoonlijke blik, een voorwaarde voor een waarachtig, authentiek non-fictieverhaal. Het is ook wat Sjoerd de Jong stelt als opgave voor

schrijvers van literaire non-fictie: 'Persoonlijk schrijven, maar zonder onherleidbaar subjectief te worden, en zich aan de feiten te houden maar de dwang van de nieuwsagenda te vermijden.'

Op deze manier leidt Dobbelaar ons langs de voetangels en klemmen van het familieverhalen-schrijven. Ze heeft daarin een heel andere aanpak en dan Marijke Hilhorst met *Hoe schrijf je een familiegeschiedenis?* De laatste is veel praktischer, geeft lijsten en tips, leidt je in ferme stappen door het schrijfproces. Bij Dobbelaar is er meer ruimte voor overweging, voor de vragen achter de vragen en de kwesties achter de kwesties. Hoe kun je op zoek gaan naar de waarheid in de verhalen? Wat wil je eigenlijk met je familieverhaal? Hoe beïnvloedt het verhaal jouzelf en je verhouding tot de familie? Voorbeeld daarvan is het laatste hoofdstuk van *Familieverhalen*, waarin ze zichzelf de vraag stelt in hoeverre je over overleden familieleden mag schrijven. En wat dan? Ze kunnen zichzelf immers niet meer verdedigen. Toch zijn er genoeg schrijvers die vlak na het overlijden van een dierbaar familielid meteen zijn of haar levensgeschiedenis hebben opgetekend.

Voor Dobbelaar is dat niet de meest geëigende weg. 'Als het gaat om de verhouding tussen mensen en de verhalen die in hun families de ronde doen, dan heb ik dit geleerd: afstand creëert een goed verhaal. Als je wat ruimte kunt laten tussen de generaties, dan wordt het ook gemakkelijker er een verhaal over te vertellen. Een goed verhaal, dat betrokkenheid oproept, bij jezelf, bij je naasten – en wie weet bij een groot publiek.' –

Louis Stiller

Tanny Dobbelaar, *Familieverhalen – de kunst van het schrijven over je naasten*. Uitgeverij Ambo-Anthos, € 15.